

1. Empresari mercantil individual

A) Què és?

Podríem definir una empresa com una forma d'activitat, d'ordre econòmic, sistemàtica, d'acord amb un projecte racional, amb vocació de duració i ànim de lucre, destinada al mercat.

L'empresari mercantil és la persona física o jurídica titular de l'empresa, el patrimoni de la qual respon del compliment de les obligacions assumides en l'exercici de l'activitat empresarial. Per tant, una primera classificació de tipus d'empresaris diferenciaria entre l'empresari individual (persona física) i altres ens diferents amb personalitat jurídica (sobretot, societats mercantils).

L'empresari mercantil individual ha de complir, entre d'altres, els requisits exigits pel Codi de Comerç que són:

- Tenir la capacitat legal per l'exercici del comerç (ser major d'edat) i la lliure disposició sobre els seus béns (no estar incapacitat ni fallit o concursat no rehabilitat); amb caràcter excepcional, el Codi de Comerç permet al menor de 18 anys o a l'incapacitat que continui amb l'activitat empresarial desenvolupada pels seus pares o causants, sempre per mitjà dels seus representants legals.
- Exercir una activitat professional considerada per la legislació com de comerç, ja sigui perquè així la defineix expressament (el comerç, la indústria, els serveis de transports, etc.), ja sigui perquè no forma part de cap de les activitats excloses de la mercantilitat (agricultura, ramaderia, artesania, professions titulades o, fins i tot, comerç ambulants¹); encara que tots aquests empresaris no mercantils no tinguin obligació de portar la comptabilitat segons el Codi de Comerç, no s'ha d'oblidar que la normativa fiscal els imposa el deure de portar determinats llibres a efectes de l'IRPF o de l'IVA; i
- Exercir el comerç en nom propi, ja sigui per compte pròpia o per compte d'un tercer.

B) Quina responsabilitat té?

L'empresari individual respon amb el propi patrimoni present i futur dels deutes de l'empresa. No existeix separació entre el patrimoni de l'empresa i el particular.

L'activitat de l'empresari casat en règim econòmic de béns de guanys ("règim de guanys") pot afectar els béns de la societat matrimonial i, per tant, a l'altre cònjuge.

¹ L'aplicació dels criteris d'exclusió no és fàcil. Per exemple, no serà mercantil l'activitat agrària, però sí l'explotació agrària; no serà empresari mercantil el petit artesà, però sí el detallista amb establiment obert al públic.

A Catalunya, el règim econòmic del matrimoni, si no es pacta el contrari, és el de separació de béns i, per tant, els deutes d'un cònjuge empresari no afecten l'altre.

Però en cas d'existir una societat de guanys per l'exercici del comerç per l'empresari individual respondran no només els béns privatis del cònjuge comerciant sinó també, en absència d'oposició de l'altre cònjuge, tots els béns que pertanyen a la societat de guanys². Això fa recomanable per l'empresari casat en règim de guanys que, respectant els compromisos adquirits, constitueixi una societat mercantil perquè el substitueixi en la titularitat de l'empresa, o, almenys, que pacti un altre règim econòmic amb el seu cònjuge.

C) Com es constitueix?

Els tràmits de constitució d'un autònom són més senzills que els d'altres formes jurídiques.

L'empresari mercantil individual, llevat el navilier, no té obligació d'inscriure's en el Registre Mercantil, ni tampoc, en conseqüència, de dipositar en el Registre Mercantil els seus comptes anuals. Del fet que s'inscriu o no dependrà, doncs, que l'empresari mercantil individual tingui oportunitat d'aprofitar-se dels efectes beneficiosos que per ell es puguin derivar de la publicitat registral, per exemple, en matèria de protecció dels béns pertanyents a la societat de guanys del cònjuge o de limitacions del poder de l'encarregat.

Els tràmits per començar l'activitat són els següents:

- Declaració d'alta en el cens d'inici d'activitat, per la qual se sol·licita l'alta al cens d'empresaris, s'estableixen les opcions de l'IVA i la situació tributària.
- Llicència municipal d'obertura d'establiment³.
- Alta a la Seguretat Social: règim especial d'autònoms, agrari o treballadors del mar.
- Comunicació d'obertura del centre de treball.
- Llibres registre laborals, comptables i fiscals.

² Si l'altre cònjuge s'oposa (que, en principi, perquè sigui oposable front tercers, hauria de constar en escriptura pública inscrita en el Registre Mercantil), únicament respondran els béns de la societat de guanys adquirits a resultes del comerç.

³ I altres permisos si s'escauen.

Altres tràmits

- Cada activitat empresarial i circumstància concreta pot necessitar el compliment d'altres tràmits com:
 - Alta en el Registre d'Establiments Industrials.
 - Alta en el Registre Sanitari.
 - Inscripció de les marques, noms comercials, patents, dissenys industrials, etc. que siguin titularitat de l'empresari a l'Oficina Espanyola de Patents i Marques (Madrid) o a la Oficina d'Harmonització del Mercat Interior (Alacant) segons correspongui.
 - Llicència municipal d'obres, si se n'efectuen.
- Alta de l'impost sobre béns immobles (IBI).
- Alta en el Registre de la Propietat Immobiliària.

D) Obligacions fiscals

- IRPF: Els rendiments de l'empresari mercantil individual tributen per l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques. Existeixen dos règims de determinació diferents segons les activitat econòmiques:
 - Estimació directa: el rendiment s'obté com a diferència entre els ingressos i les despeses. Hi ha 2 modalitats diferents:
 1. Modalitat normal.
 2. Modalitat simplificada, que es distingeix de l'anterior per la diferent determinació de les despeses deduïbles i per no estar obligats a portar comptabilitat mercantil. Es tracta d'un sistema de determinació de rendes empresarials optatiu i menys complex.
 - Estimació objectiva: els rendiments estan prèviament determinats en funció de l'activitat i d'una sèrie de variables (personal assalariat, personal no assalariat, potència elèctrica, taules, etc). Només és aplicable a algunes activitats determinades pel Ministeri d'Economia amb certes limitacions en relació amb al número de persones ocupades i sempre i quan el volum de rendiments íntegres del contribuent pel conjunt d'activitats econòmiques no superi els 450.000 € anuals, l'import de les adquisicions de béns i serveis, excloses les adquisicions d'immobilitzat no superin els 300.000 euros anuals (amb determinades condicions) i sempre

que no es desenvolupin parcial o totalment fora del territori d'aplicació de l'impost⁴.

- IVA: Estan obligats a efectuar la declaració de l'IVA els empresaris i professionals que realitzen lliuraments de béns o presten serveis subjectes a l'impost. Hi ha una modalitat d'IVA simplificada que en general va lligada al règim d'estimació objectiva que també predetermina la quota anual d'IVA meritada durant tot l'any pel contribuent.

E) Obligacions comptables

Tot empresari haurà de dur la comptabilitat d'acord amb el Codi de Comerç. Els llibres es legalitzen al Registre Mercantil i són els següents:

- El llibre d'inventari i comptes anuals. S'obrirà amb l'inventari detallat d'iniciació de l'empresa i es transcriuran, com a mínim trimestralment, els balanços de comprovació de sumes i saldos i, anualment, l'inventari de tancament de l'exercici i els comptes anuals (que inclouen, el balanç, el compte de pèrdues i guanys i la memòria).
- El Llibre Diari. Registrarà, dia a dia, totes les operacions relatives a l'exercici de l'empresa, si bé serà vàlida l'anotació conjunta dels totals de les operacions per períodes no superiors al mes, a condició que es detalli en altres llibres registre concordants, d'acord amb la naturalesa de l'activitat corresponent.

Llibres registres d' IRPF

Els empresaris individuals estan obligats a dur llibres o registres en els quals es reflecteixen els seus ingressos i despeses, així com a conservar, durant el termini de prescripció, els justificants i documents acreditatius de les operacions, rendes, despeses, ingressos, deduccions i reduccions que consten en les seves declaracions de l'impost.

Només els contribuents que porten la comptabilitat d'acord amb el que preveu el Codi de Comerç no estan obligats a dur els llibres registres d'IRPF.

Depenent del tipus d'activitat que s'exerceix i del règim d'estimació de l'IRPF, les obligacions comptables i registrals dels contribuents són les següents:

⁴ Amb efectes a partir de 1 de gener de 2007 s'inclouen determinades operacions dutes a terme per determinats parents del contribuent amb la finalitat d'evitar que fraccionant l'activitat entre familiars es pogués evitar l'aplicació d'aquest límit (Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques i de modificació parcial de les lleis dels Impostos sobre Societats, sobre la Renda de No Residents i sobre el Patrimoni, en endavant Llei 35/2006).

FORMES JURÍDIQUES

Activitats empresarials	A) Règim d'estimació directa normal	<ul style="list-style-type: none">○ Activitat empresarial amb caràcter mercantil: s'ha de portar la comptabilitat ajustada al Codi de Comerç.○ Activitat empresarial no mercantil:<ul style="list-style-type: none">• Llibre registre de vendes i ingressos.• Llibre registre de compres i despeses.• Llibre registre de béns d'inversió.
	B) Règim d'estimació directa simplificada	<ul style="list-style-type: none">• Registre de vendes i ingressos.• Registre de compres i despeses.• Registre de béns d'inversió.
	C) Règim d'estimació objectiva	<ul style="list-style-type: none">• Conservar les factures emeses i rebudes.• Conservar els justificants dels signes o mòduls aplicats.• Registre de béns d'inversió i/o Registre de vendes o ingressos, quan s'apliquen amortitzacions i/o quan el rendiment es determina tenint en compte el volum d'operacions.
Activitats professionals	<ul style="list-style-type: none">• Llibre registre d'ingressos (conservar factures).• Llibre registre de despeses (conservar factures).• Llibre registre de béns d'inversió.• Llibre registre de provisions de fons i suplerts.	

Llibres registres d' IVA

Els empresaris o professionals, subjectes passius de l'impost, han de dur els llibres registres següents:

- Llibre registre de factures emeses (tret dels acollits al règim especial de l'agricultura, ramaderia i pesca, al simplificat o al recàrrec d'equivalència).
- Llibre registre de factures rebudes.
- Llibre registre de béns d'inversió.
- Llibre registre de determinades operacions intracomunitàries.
- Llibre registre especial de rebuts emesos pels adquirents de béns o serveis als subjectes passius al règim especial de l'agricultura.

F) Seguretat Social

El règim especial de treballadors per compte propi o autònoms, estableix l'afiliació obligatòria per als espanyols majors de 18 anys, que resideixen i exerceixen normalment activitat en territori de l'Estat espanyol i que, per la naturalesa d'aquesta activitat, no han d'estar inclosos en altres règims de la Seguretat Social: agrari i treballadors del mar.

Es considera treballador per compte propi o autònom el que realitza de forma habitual, personal i directa una activitat econòmica a títol lucratiu, sense subjecció per ella a un contracte de treball, tot i que utilitzi el servei remunerat d'altres persones.

Es presumeix, tret de prova en contra, que concorre aquesta condició en l'interessat si ostenta la titularitat d'un establiment obert al públic com a propietari, arrendatari, usufructuari o un altre concepte anàleg.

La percepció d'uns ingressos superiors al salari mínim interprofessional per l'exercici d'una activitat és considerat un indicador adequat per presumir l'habitualitat.

El treballador autònom està obligat a cotitzar des del primer dia del mes en què inicia la seva activitat i la quota mínima a ingressar a la Seguretat Social serà de 238,79 mes (amb incapacitat temporal, en aquest cas començaran a cobrar a partir del quart dia, amb l'excepció de que l'interessat hagués optat per la cobertura de les contingències professionals, o les tingui cobertes de forma obligatòria, i el subsidi s'hagués originat a causa d'un accident de treball o malaltia professional, i en aquest cas la presentació naixerà a partir del dia següent a la baixa) o 212,34 (sense incapacitat temporal).

G) Valoracions

Avantatges

- Els tràmits de constitució són més senzills i menys costosos que els d'altres formes jurídiques.
- No precisa de gran inversió, només el capital mínim per a les primeres despeses.
- Fiscalment, és aconsellable quan els rendiments nets de l'activitat són inferiors a 32.360 € ja que en aquest cas el tipus mig aplicable és del 22,10% i per les societats és del 25%⁵. De tota manera, s'han de tenir en compte les circumstàncies personals del contribuent per decidir la millor opció.
- Pot estar subjecte a tributació per estimació objectiva, sistema més simple i en alguns tipus d'activitats més beneficiós.

⁵ Amb la Llei 35/2006 i a partir de 2007 els límits canvien ja que el tipus impositiu de renda es redueix i el de societats també. En tot cas, s'han de fer projeccions de resultats i analitzar el règim més beneficiós.

- Els autònoms que tinguin dret a atur poden demanar l'abonament trimestral de les quotes de Seguretat Social.

Desavantatges

- L'empresari autònom té responsabilitat il·limitada, respon dels deutes de la seva activitat amb el seu patrimoni empresarial i amb el personal. Si l'empresari està casat els deutors també poden atacar contra els béns en règim de guanys.
- El titular de l'empresa fa front en solitari a la gestió i administració.
- Quan els rendiments nets de l'activitat siguin superiors a uns 46.818 € fiscalment són més aconsellables altres formes jurídiques ja que els autònoms tributen progressivament pels seus ingressos fins a un tipus màxim del 45%⁶.

⁶ Veure nota anterior.